

PIONEERS

PROGRAMME

Tussen zorg en cinema

INCLUSIVE
FILM FOUNDATION

BREAK FREE
FILMS

pameijer media

Volkskracht®

klein geluk
FNO

FONDS 21

VSBfonds
iedereen doet mee

FONDS VOOR
CULTUUR
PARTICIPATIE

knr

**VRIENDEN
LOTERIJ**

**STICHTING
DOEN**
POSTCODE LOTERIJ

EVALUATIE PIONEERS PROGRAMME

Het Pioneers Programme is een samenwerking tussen de zorg en de filmindustrie om inclusie in en met de filmindustrie te onderzoeken en talent te ontwikkelen. Stichting Inclusive Film Foundation, Pameijer Media en Break Free Films zijn met elkaar een vernieuwend project aangegaan, waarbij 17 mensen met een uitdaging een korte film produceerden in samenwerking met professionals uit het vak. Mede dankzij de steun van fondsen, subsidieverstrekkers en het enthousiasme voor het project vanuit alle partijen is de korte film *Pizza Paniek* ontstaan. Het maakproces is vastgelegd in de documentaire *F*ck Normaal* van John Appel. Beide films zijn inmiddels te zien via NPO Start.

INLEIDING

Wanneer mensen met een licht verstandelijke beperking of andere uitdagingen samenwerken met ervaren filmprofessionals, ontstaat een unieke dynamiek waarin filmproductie en zorg samenkomen. Het Pioneers Programme biedt waardevolle inzichten in de mogelijkheden en uitdagingen van deze samenwerking. Dit artikel omschrijft de opzet en de uitkomsten van het project, evaluaties vanuit de deelnemers (de Pioneers), zorgprofessionals en filmprofessionals, en formuleert aanbevelingen voor toekomstige initiatieven.

OPZET PROJECT

Van eerste kennismaking naar maatwerk

AFTRAP EASTERSEALS DISABILITY FILM CHALLENGE

Het Pioneers Programme begon met een energieke en uitdagende aftrap: de Easterseals Disability Film Challenge. Dit is een jaarlijks terugkerend internationaal initiatief dat filmmakers met en zonder beperking uitnodigt om binnen een paar dagen een korte film te maken. Voor de groep van 17 Pioneers en de filmprofessionals was dit de perfecte eerste stap. In vijf dagen tijd maakten ze samen de no-budget korte film Sweet Escape.

Het meedoen aan de Challenge had meerdere voordelen. Het gaf de deelnemers meteen een gevoel van internationale verbondenheid: ze maakten deel uit van een groter netwerk van filmmakers over de hele wereld die allemaal op hetzelfde moment bezig waren met inclusieve cinema. Ook bood het een duidelijk doel en tastbaar resultaat: aan het eind van die vijf dagen stond er gewoon een film, die bovendien via YouTube te zien is. Voor velen was dat een enorme opsteker.

Maar misschien nog belangrijker: het zorgde voor een gemeenschappelijk startpunt. De film fungeerde als een creatieve snelkookpan waarin talenten zichtbaar werden en vertrouwen groeide. Het was een veilige, maar ook uitdagende manier om meteen te ervaren wat film maken eigenlijk betekent – mét alle spanning, plezier en samenwerking die daarbij komt kijken.

Die eerste ervaring bleek achteraf cruciaal. Zonder Sweet Escape had het veel langer geduurd om elkaars grenzen, mogelijkheden en dromen te leren kennen. Door samen te creëren in deze intensieve setting ontstond een hechte groep en een sterke basis voor het vervolgtraject. De Easterseals Disability Film Challenge gaf ons niet alleen een film, maar vooral het bewijs dat dit avontuur écht mogelijk was – en dat de Pioneers meer konden dan ze zelf vaak dachten.

De intensiteit zorgde voor een creatieve vonk: deelnemers ontdekten hun kracht, durfden uit hun comfortzone te stappen en leerden elkaar en de professionals snel vertrouwen.

WORKSHOPS

Na de bliksemstart volgde een serie van vijftien workshops, waarin de Pioneers stap voor stap leerden wat er allemaal bij het maken van een film komt kijken. Van scriptontwikkeling en acteren tot cameravoering en geluidsopname – de kracht zat in het doen. Er was ruimte voor humor en plezier, maar ook voor spanning en frustratie. Deelnemers ontdekten talenten waarvan ze zich eerder niet bewust waren. Sommigen bleken aanleg te hebben voor acteren, anderen voor montage of techniek. De workshops legden zo de basis voor het verdere traject.

MAATWERK EN ROLVERDELING

Na de eerste zes weken werden de functies van iedere Pioneers binnen de film definitief verdeeld, zorgvuldig afgestemd op de capaciteiten en wensen van iedere deelnemer. Dankzij observaties van zowel filmprofessionals als zorgbegeleiders konden deelnemers verder groeien binnen hun eigen rol, met aanvullende trainingen waar nodig. Dit maatwerk zorgde ervoor dat iedereen met vertrouwen de set opging.

DRAAIDAGEN

Na weken van voorbereiding brak eindelijk het moment aan waar iedereen naar had uitgekeken: de draaidagen. In de zomer van 2024 stond de set klaar en in totaal werd er vier dagen gefilmd, met een weekend ertussen om op adem te komen. Die rustpauze bleek belangrijk, omdat de intensiteit van een filmset nieuw was voor de meeste Pioneers.

Op de set werkten de Pioneers als volwaardige makers mee aan alle onderdelen van de productie. Sommigen stonden voor de camera, anderen hielden zich bezig met techniek, geluid of productie. Iedereen deed dit in nauwe samenwerking met een professional. Dankzij het buddy-systeem had elke Pionier een ervaren vakgenoot naast zich, die kon ondersteunen, begeleiden en soms ingrijpen wanneer dat nodig was.

POSTPRODUCTIE

Na de draaidagen verhuisde het werk naar de montagekamer. Hier kregen de Pioneers de kans om te zien hoe de losse scènes samenvielen tot een geheel. De Pioneers die de rol van editor hadden, werkten nauw samen met een professionele editor. Samen selecteerden ze de beste takes en gaven ze de film zijn ritme en spanning.

Ook op andere onderdelen van de postproductie waren de Pioneers actief betrokken. Geluid, muziek en visuele vormgeving werden onder begeleiding van professionals aangepakt. Zo leerden de deelnemers

hoe belangrijk deze laatste fase is voor de sfeer en uitstraling van een film.

Het was voor velen een bijzondere ervaring om te zien hoe hun werk van de set werd omgezet in een afgewerkte korte film. De postproductie maakte zichtbaar dat ieder detail telt, en gaf de Pioneers een extra gevoel van eigenaarschap over het eindresultaat.

IMPACTPROGRAMMA

Met de film afgerond brak een nieuwe fase aan: de ontmoeting met het publiek. Na de feestelijke voorpremière in Kino Rotterdam reisde de film samen met de Pioneers door het land. In totaal waren er tien speciale vertoningen op verschillende plekken, steeds met een programma waarin de deelnemers zelf het podium kregen.

Tijdens deze bijeenkomsten werden niet alleen de korte film en de documentaire vertoond, maar stonden de Pioneers centraal. Zij vertelden over hun ervaringen, over wat ze geleerd hadden en waarom het voor hen belangrijk was om hun verhaal via film te delen. Voor het publiek betekende dit een ontmoeting van mens tot mens, voorbij labels of vooroordelen.

Na elke vertoning volgde een gesprek waarin makers en publiek met elkaar in dialoog gingen. Soms ging het over de inhoud van de film, soms over persoonlijke ervaringen van de Pioneers of bezoekers. Deze open uitwisseling zorgde voor ontroerende momenten van herkenning en verbinding.

Het impactprogramma liet zien dat de film meer was dan alleen een artistiek eindproduct. Het werd een middel om gesprekken op gang te brengen, om stigma's te doorbreken en om te laten zien hoeveel kracht en talent er schuilt in mensen die vaak buiten beeld blijven.

EVALUATIE VANUIT DE PIONEERS

Stemmen van binnenuit

Na afloop van het traject blikten de Pioneers tijdens de Terugkomdag in groeps gesprekken terug op hun ervaringen. Hun verhalen geven een rijk beeld van wat het project voor hen betekende: een mengeling van trots, plezier en groei. Hoewel het voor sommigen lastig was om woorden te vinden voor hun eigen ontwikkeling, vertelden ze openhartig hoe de film hen sterker en zelfverzekerder heeft gemaakt.

Een aantal deelnemers merkte dat ze nu meer durven in het dagelijks leven, of dat ze talenten hebben ontdekt waarvan ze niet wisten dat ze die in zich hadden. Zo vertelde Sven: "In het begin was ik heel onzeker over de camera. Nu maakt het niet meer uit of er een camera voor mij staat." Voor Joyce bracht het project een belangrijke les: "Caatje vertelde me dat ik al het recht heb om zelfvertrouwen te hebben. Daarna ging de rest van de dag best wel goed."

Ook plezier en verbondenheid speelden een grote rol. Rox genoot van de lessen: "Ik vond audities heel erg leuk. Maar het allerleukste waren de workshops die we kregen. Vooral die van Yvonne." Ozan omschreef de sfeer als een hechte groep: "Het voelde echt als een familie: iedereen werkte samen, iedereen lachte samen. Het was gewoon heel gezellig."

Tegelijkertijd gaven de Pioneers aan dat het traject intensief was. Lange draaidagen, veel nieuwe indrukken en het werken in een onbekend ritme vroegen veel van hen. Joyce zei daarover: "Toen we aan de film begonnen werd mijn schema helemaal omgegooid. Opeens moest ik acht uur lang werken in plaats van vier, dat vond ik heel zwaar." Voor Ozan was communicatie soms een uitdaging: "Op set was het soms lastig om elkaar goed te begrijpen."

Na de film viel er voor sommigen een leegte. Rox vatte het treffend samen: "We hadden betere nazorg moeten krijgen. Na de film viel iedereen een beetje in een gat: wat nu?"

Toch overheerst het gevoel dat ze samen iets bijzonders hebben neergezet. Voor Joyce betekende het project zelfs een nieuw perspectief op haar identiteit: "Op straat heb ik totaal geen moeite met mijn genderidentiteit te laten zien. De film heeft geholpen: zolang ik gelukkig ben, maakt het mij niks uit wat anderen vinden."

Ondanks de uitdagingen overheerst trots. Deelnemers omschreven hun ervaring vaak met woorden als 'uitdaging', 'plezier', 'trots' en 'inspirerend'. Tegelijk klonk er de wens om niet alleen als 'bijzonder' gezien te worden, maar als makers. "We willen niet op een voetstuk, we willen gewoon meedoen," vatte een deelnemer samen.

EVALUATIE VANUIT ZORGPROFESSIONALS

Voor de betrokken zorgprofessionals was het Pioneers Programme veel meer dan een filmproject. Het bood een unieke inkijk in de rijkdom aan talenten en de diversiteit binnen de doelgroep, en maakte zichtbaar dat een beperking niets afdoet aan iemands vermogen om betekenisvol bij te dragen.

De samenwerking tussen zorg en filmproductie bracht ook de nodige uitdagingen met zich mee. Twee werelden met verschillende ritmes en uitgangspunten kwamen samen. Voor de zorgprofessionals betekende dat regelmatig zoeken naar balans: hoe stimuleer je groei en ontwikkeling, terwijl je tegelijk waakt voor overbelasting? De hoge intensiteit van de planning en de werkdruk legden soms spanning op de reguliere dagplanning van deelnemers, wat vroeg om voortdurend afstemmen en bijsturen.

Tegelijkertijd werd duidelijk hoe waardevol deze inspanning was. Zorgprofessionals zagen deelnemers zichtbaar groeien in zelfvertrouwen en zelfstandigheid. Waar sommigen in het begin nog onzeker waren, straalden ze later van kracht en eigenheid. Ook de onderlinge steun viel sterk op: deelnemers hielpen elkaar, moedigden elkaar aan en vingen elkaar op als het spannend werd of iets niet meteen lukte. Voor de professionals was het indrukwekkend om die transformatie van nabij mee te maken en te zien hoe het gezamenlijke proces niet alleen een film opleverde, maar ook tastbare persoonlijke ontwikkeling.

EVALUATIE VANUIT FILMPROFESSIONALS

Ook voor de betrokken filmprofessionals was het Pioneers Programme een bijzondere ervaring die verder reikte dan het maken van een film. Waar zij doorgaans werken in een strak georganiseerd productieproces, bood dit traject hun een kans om hen vakkennis te vertalen naar een geheel nieuwe context. Het vergde niet alleen technische en artistieke expertise, maar ook empathie, geduld en een open houding.

Eén van de grootste meerwaarde die zij noemden, was de creatieve verrijking door de inbreng van de deelnemers. Ideeën die voortkwamen uit een andere manier van denken – associatief, intuïtief en vaak verrassend direct – brachten nieuwe lagen in het script en de regievisie. “Het was alsof we werden uitgedaagd ons eigen filmdenken los te laten en opnieuw te beginnen vanuit een frisse blik,” aldus één van de crewleden. Dit zorgde ervoor dat het eindresultaat niet alleen een film was die technisch klopte, maar ook een verhaal dat gelaagd en oprecht resoneerde.

Daarnaast benadrukten de professionals de gelijkwaardigheid op de set. Hoewel zij de ervaring en kennis inbrachten, voelden zij zich geen ‘docenten’ maar eerder collega’s van de deelnemers. Het buddy-systeem – waarin iedere deelnemer werd gekoppeld aan een professional – bleek hierin een best practice. Het bood veiligheid en structuur voor de talenten, terwijl de professionals op hun beurt leerden om hun rol flexibel aan te passen. Het coachen “naast iemand” in plaats van “boven iemand” werd vaak genoemd als waardevolle aanpak.

Natuurlijk waren er ook uitdagingen. De filmwereld en de zorgwereld kennen verschillende ritmes en verwachtingen. Voor veel professionals was het wennen om draaidagen in te korten, meer pauzes in te lassen en jargon continu te vertalen naar begrijpelijke taal. Sommigen gaven aan dat dit in eerste instantie voelde als een beperking, maar gaandeweg leerden zij dat juist deze vertraging ruimte bood voor meer bewustzijn en verbinding. Het leidde tot een andere manier van kijken naar het maakproces – minder gehaast en doelgericht, meer aandachtig en mensgericht.

Een ander leerpunt betrof de balans tussen kwaliteit en draagkracht. Filmprofessionals zijn gewend om alles uit de kast te halen voor het beste shot of de perfecte montage. Binnen dit project moesten zij voortdurend afwegen: wat is artistiek noodzakelijk, en wat vraagt te veel van de deelnemers? Deze reflectie maakte hen niet alleen creatiever in het vinden van oplossingen, maar ook bewuster van hun eigen vak-ethiek.

Wat bleef hangen, was de diepe voldoening van samenwerking op basis van vertrouwen en respect. Velen spraken uit dat het project hun blik op inclusiviteit in de filmwereld blijvend heeft veranderd. Een belangrijk element daarbij was dat zij merkten dat hun werk verder ging dan de kunst of de film zelf: ze droegen ook maatschappelijk en sociaal bij. Het gevoel dat hun vakgebied daadwerkelijk betekenis kon hebben buiten de creatieve sector gaf hen extra motivatie en trots. Zoals de begeleidend regisseur het samenvatte: *“Ik dacht dat ik vooral iets kwam brengen. Maar ik heb minstens zoveel teruggekregen – aan inspiratie, menselijkheid en geloof in de kracht van verhalen.”*

AANBEVELINGEN VOOR TOEKOMSTIGE PROJECTEN

Uit het Pioneers Programme kwamen waardevolle lessen naar voren die richting kunnen geven aan volgende edities of vergelijkbare initiatieven. Het gaat daarbij niet alleen om de praktische kant van het werken met een kwetsbare doelgroep, maar ook om de manier waarop je ruimte schept voor talent, groei en gelijkwaardigheid.

Een belangrijke aanbeveling is om vanaf het begin talentgericht te werken. Zorgprofessionals kennen de deelnemers goed en kunnen meedenken over rollen, inzet en belastbaarheid. Zo krijgt ieder de plek die het beste aansluit bij zijn of haar mogelijkheden.

Daarnaast is het essentieel om duidelijke structuren te bieden, maar altijd met ruimte voor flexibiliteit. Visuele roosters, vaste momenten en het herhalen van cruciale informatie geven houvast, terwijl je toch kunt meebewegen met wat de groep op dat moment nodig heeft.

Ook voldoende ondersteuning is onmisbaar. Een prikkelvrije ruimte, het bewaken van rustmomenten en het bieden van tijd en ruimte aan zorgprofessionals maken het verschil tussen overbelasting en een veilige, stimulerende ervaring.

Verder is het belangrijk om de samenwerking altijd te verankeren in gelijkwaardigheid. Deelnemers zijn niet alleen cliënten, maar makers. Wanneer zij echt als medecreators worden gezien, groeit hun zelfvertrouwen en eigenaarschap.

Tot slot: onderken het potentieel van de deelnemers. Met de juiste begeleiding komen er vaak kwaliteiten naar boven die niemand had verwacht. Het Pioneers Programme liet zien dat achter elke beperking een schat aan creativiteit en talent kan schuilgaan – het is de kunst om dat naar boven te halen.

BEREIK

Het Pioneers Programme heeft in deze editie een breed publiek weten te bereiken. Naast de directe groep van 17 deelnemers met een LVB of psychische kwetsbaarheid, zijn er 10 impactvertoningen georganiseerd door het hele land, die samen meer dan 660 bezoekers trokken. De vertoningen boden niet alleen een podium aan de makers, maar ook ruimte voor ontmoeting en dialoog, waardoor het publiek geraakt en aan het denken gezet werd.

Daarnaast werden de korte film *Pizza Paniek* en de documentaire *F*CK NORMAAL* aangekocht door omroep HUMAN en uitgezonden via NPO 2 Extra en NPO Start. Hiermee bereikten de films naar schatting tussen de 30.000 en 55.000 kijkers in de eerste maanden na lancering. Op social media en via de websites van betrokken organisaties kwamen daar nog eens tienduizenden views en interacties bij.

Het bereik is bovendien nog niet afgelopen. De films blijven de komende jaren beschikbaar op NPO Start, waar zij ook in de toekomst nieuw publiek zullen aantrekken. Daarnaast zijn de films geselecteerd voor meerdere internationale filmfestivals, waaronder het prestigieuze Awareness Film Festival in Los Angeles – één van 's werelds meest toonaangevende festivals op het gebied van inclusie. Daarmee wordt de maatschappelijke en artistieke boodschap van het Pioneers Programme ook internationaal verder uitgedragen.

In totaal kan het bereik van deze editie inmiddels worden geschat op ruim boven de 80.000 mensen, met de verwachting dat dit de komende jaren verder zal blijven groeien.

WAT NU?

Om de impact duurzaam te maken is in 2025 het Pioneers Alumni Netwerk gelanceerd via de online omgeving Huddle. Hier kunnen deelnemers in contact blijven met elkaar en met betrokken professionals. Op het platform wordt footage gedeeld van de impactvertoningen, zijn filmtips en educatieve materialen beschikbaar en kunnen alumni deelnemen aan de vervolgcursus Filmmaken van Break Free Films. Ook plaatst Break Free Films hier regelmatig casting- en crewoproepen, links naar masterclasses en workshops.

Voor wie dat wil, is er bovendien de mogelijkheid zich aan te melden als buddy of mentor voor de volgende generatie makers. In oktober 2025 gaat in 's-Hertogenbosch de nieuwe editie Pioneers Young Talent van start, waarbij alumni een actieve rol kunnen spelen in het begeleiden van nieuwe deelnemers.

DOORONTWIKKELING VAN DE DEELNEMERS

Het programma bleek voor verschillende Pioneers een springplank naar professionele kansen. Een paar voorbeelden:

- Timothy, hoofdrolspeler in *Pizza Paniek*, sloot zich aan bij Theater Babel Rotterdam, waar hij inmiddels fulltime actief is als acteur.
- Gilles legde zich volledig toe op muziek en werkt nu fulltime als muzikant en componist.
- Sven kreeg landelijke zichtbaarheid in het programma *Je Zal Het Maar Hebben* en is te zien in een documentaire van RTV Rijnmond.

Daarnaast worden via het netwerk van Break Free Films regelmatig deelnemers gevraagd om als cast- of crewlid mee te draaien in professionele producties. Stichting Inclusive Film Foundation speelt hierbij een belangrijke adviserende rol: zij ondersteunt producenten bij het toegankelijk maken van sets en werkomstandigheden, zodat de Pioneers ook daadwerkelijk goed kunnen meedoen.

Deze voorbeelden laten zien dat het Pioneers Programme niet alleen tijdens het traject betekenis heeft, maar ook deuren opent naar blijvende participatie en zichtbaarheid binnen kunst en cultuur.

IMPACT EN IMPACTMETING

De impact van het Pioneers Programme is niet alleen zichtbaar gemaakt in cijfers, maar ook gemeten in ervaringen en veranderingen in houding bij het publiek. Tijdens de tien impactvertoningen werd structureel gewerkt met een vast format van publieksinteractie. Deelnemers presenteerden zelf de films en gingen na afloop in gesprek met de zaal, ondersteund door interactieve stellingen en vragen. Op die manier werd niet alleen het gesprek op gang gebracht, maar ook inzicht verzameld in de beleving en de impact van de films.

Belangrijk onderdeel van deze impactmeting was de vraag: “Kijkt u na het zien van deze films anders naar mensen met een licht verstandelijke beperking?” Bij vrijwel alle vertoningen stak een groot deel van het publiek direct de hand op, vaak gevolgd door persoonlijke toelichtingen. Bezoekers benoemden dat zij geraakt waren door de authenticiteit, moed en professionaliteit van de makers. Sommigen spraken zelfs over een gevoel van trots of hoop voor een meer inclusieve filmwereld.

Naast deze stellingen werd het publiek uitgenodigd om te delen welk gevoel de films bij hen opriepen. Antwoorden varieerden van blijdschap en ontroering tot reflectie op eigen vooroordelen. Een terugkerend thema was dat bezoekers zich realiseerden dat mensen met een beperking vaak worden onderschat, en dat dit project liet zien hoeveel talent en kracht er schuilgaat achter dat label.

Ook in onderwijs- en zorgcontexten leverden de nagesprekken waardevolle resultaten op. Studenten gaven aan dat hun blik op mensen met een LVB blijvend was veranderd, en professionals benoemden dat de openheid van de deelnemers hen inspireerde om inclusiever te werken.

De combinatie van deze kwalitatieve feedback laat zien dat de films meer deden dan informeren: ze raakten mensen emotioneel, nodigden uit tot dialoog en zetten aan tot verandering in denken en doen. Daarmee is de impact van het Pioneers Programme niet alleen aangetoond in persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers, maar ook in de verschuiving van perspectieven bij het publiek dat zij bereikten.

CONCLUSIE

Maatschappelijke waarde door kwetsbaarheid en vakmanschap

Het Pioneers Programme liet zien dat film maken met mensen met een uitdaging niet alleen haalbaar is, maar ook vernieuwend en verrijkend. Voor deelnemers betekende het een kans om zichzelf te laten zien en te groeien. Voor professionals bood het creatieve en maatschappelijke voldoening. Voor het publiek gaf het een nieuwe blik op inclusie en talent.

De lessen – vooral rond werkdruk, balans en nazorg – laten zien waar verbetering mogelijk is. Maar bovenal bewijst dit project dat kwetsbaarheid en vakmanschap elkaar kunnen versterken, en dat inclusieve filmprojecten blijvende impact kunnen hebben op makers én samenleving.

